

на мястото си.²¹⁵ В същото това време в „спокойната“ столица бушуват пожари, стеле се дим. Из развалините извличат телата на убитите и ранените. Чуват се приглушените викове на затрупаните. Направо на пода в черквите се нареждат окървавените тела на загиналите, за да бъдат опети. Това е „спокойното положение“. Колкото до правителството, то наистина е на мястото си – под земята в скривалищата.

На 17 април към 21,00-22,00 ч противникови самолети летят над района Добрич – Балчик. Бомбардирани са няколко села: с. Горичане, Твърдица, Ириджа, Видно. Същия ден между 23,31 и 23,42 ч група от 25-30 самолета бомбардират Пловдив от височина 2,500-4,000 м. Градът е осветен с осветителни бомби. Пуснати са 150 бомби от 125 и 250 кг. Засегнати са гарата, квартал „Кючук Париж“ и електроцентралата. По-слабо засегнати са централната част и летището. Убити са 44 души и 33 са ранени. Разрушени са 18 сгради. Все по същото време са пуснати бомби и над селищата – Асеновград, с. Ягодово и Садово. Загива един човек. В Перущица падат 10 бомби. Загиват двама души.²¹⁶

За възстановяване на разрушените при бомбардировките жп коловози в София и други градове изцяло е мобилизирана строителната жп група. Към 18 април 1944 г. тя наброява 1250 души.²¹⁷ Тази мобилизация може да се приема като сигнал, че въздушните бомбардировки са нарушили сериозно жп връзките в страната. Фактът, че жп мрежата става обект на сериозни въздушни нападения през пролетта на 1944 г., а не по-рано, оспорва твърдението на съюзниците, че главната цел на техните бомбардировки още от началото са били жп комуникационните възли. Ако ли пък приемем това твърдение за истина, то търсеният ефект с постигнат несобяснимо и неоправдано много време след първите въздушни нападения над страната. Войната заварва страната с обща дължина на жп линиите – 3560 км. Многого жп

* Русев, Руси Христов (р. 27.11.1887 г. Габрово) подпоручик - 18.05.1909, поручик 22.09.1911, капитан 18.05.1915, майор 01.04.1919, подполковник 06.05.1923, полковник 03.09.1928, ген.майор 06.05.1936, ген.лейтенант 03.10.1940г., ген от артилсерията 04.09.1944 г. Министър на войната - 1943 г.

мостове и тунели улесняват нейното сериозно прекъсване в резултат на въздушни бомбардировки. Ако съюзническата авиация наистина е преследвала целта да прекъсне жп мрежата, то това тя би могла да стори още при първите бомбардировки, и то не само в района на София.

През нощта на 18 срещу 19 април е отбелязано продължително кръжене на самолети над Кюстендил, Кошарево, Босилеград и Земен. Кюстендилци дочакват утрото будни, разтревожени от бученето на самолетите и спомените за априлската бомбардировка от 1941 г. Същата нощ са хвърлени осветителни ракети на Гюешево, Земен, Кюстендил, Куманово и Босилеград.

На 20 април между 01,52 и 02,08 ч двадесет бомбардировача извършват въздушно нападение над Пловдив от височина 2500-4000 м. Градът е осветен от обикновени и „гроздови“ („коледни дървета“) осветителни ракети. Самолетите преминават на три последователни вълни и пускат 25 разрушителни бомби от по 250 кг. Бомбите падат около семинарията и мъжката гимназия, като 8 от тях избухват в полето край града. Разрушени са 80 сгради. Загиват 7 души, а 29 са ранени.²¹⁹

На 24 април с цел да се повдигне духа на населението и да се успокоят гражданите на Карлово и евакуираните в този град, като се демонстрират умения в борба с въздушния противник, решено е да се извърши публично обезвреждане на английска запалителна бомба. Демонстрацията има печален край. Бомбата внезапно се взривява. Загиват 5 души и 17 са леко ранени.²²⁰

Същия ден противникът бомбардира с. Караманци, Кюстендилско. Пуснати са 12 бомби, от които 8 не се взривяват. Бомбени попадения има и на 200 м от махалата Мараница.

С цел да се подобри въздушната отбрана на София на 28 април от Карлово са пребазиращи 2/6 орляк – на летище Враждебна, 3/6 орляк – на летище Божурище и 4/6 орляк – на летище Асен, Казанлъшко. Щабът на Военно-въздушните войски се премества от София в колежа в с. Симеоново, Софийско.²²¹

По нареждане на Хитлер в България в изпратен комендантът на Дортмунд СС-бригаден фюрер Алтнер със задача да проучи българската въздушна защита и да даде предложения на българ-

сирените.

В началото на май полетите на противника над страната продължават. На 6 май при прелитането на бомбардировачи към обекти в Румъния български изстребители свалят една „летяща крепост“. Бомбардировачът се разбива при с. Цар Петрово, Кулско. Същия ден прелитащи самолети пускат 3 бомби до с. Хърлец, Оряховско. Край същото село се разбива един германски изстребител. Самолетът на противника пада при с. Вълчак през нощта срещу 7 май. Същия ден един самолети пикира и обстрелва български рибари по р. Дунав между с. Сливо поле и с. Рахово, Русенско. Край гр. Куршумлия пада една „летяща крепост“.

На 8 май към 2,25 ч на 7 км западно от Земен пада противников самолет. Поради наличието на несксплодирани бомби в разрушения корпус той не е разгледан основно. Забелязан е само един разкъсан труп.

Около 22,20 ч на 10 май 20 противникови бомбардировача долитат откъм Зайчар – Княжевиц, осветяват с ракети Ниш и го бомбардират. Засегнати са гарата, казармата и германският лагер.²²⁸

В края на април и началото на май продължават да се вземат мерки за засилване противовъздушната отбрана на страната. Към 24 април в Пловдив и Казанлък се формират по една нова пв батарея. Получени са оръдия за новите 14 тежки и 12 леки пв батареи и взводове.²²⁹ Към 15 май 1944 г. противовъздушната отбрана има следната структура:

I противовъздушна област – Софийска.

24 тежки пв батареи, 29 самостоятелни позиционни взвода, 27 взвода в дивизионните и граничните батареи, 3 летищни взвода в Божурище, Враждебна и Ниш. Девет 150 см. прожекторни взвода.

II противовъздушна област – Казанлъшка.

7 тежки пв батареи, 23 самостоятелни позиционни взвода, 12 взвода в дивизионните и граничните батареи, 7 летищни взвода в Пловдив, Ямбол, Карлово и Граф Игнатиево. Пет 150 см. прожекторни взвода.

III противовъздушна област – Горнооряховска.

5 тежки пв батареи, 9 самостоятелни позиционни взвода, 21 взвода в дивизионните и гранични батареи, 2 летищни взвода в Горна Оряховица и Балчик. Четири 150 см. прожекторни взвода.

IV противовъздушна област – “Бяло море”.

4 тежки пв батареи, 8 взвода в дивизионните и гранични батареи.²³⁰

За обмен на опит ПВХЗ служба в София изпраща командира на ПВХЗ-групи на София заедно с един поручик и един фелдфебел в командировка в Берлин за времето от 24 май до 15 юни 1944 г. След своето завръщане групата прави доклад за въздушната защита на Германия и поуците от нея.²³¹ Даже и неспециалист може да направи извод от този доклад, че щом Германия при нейната добре организирана противовъздушна защита не може да окаже сериозно противодействие и германските градове един след друг се превръщат в лунен пейзаж в резултат на съюзническите бомбардировки, то какво може да се очаква от българската ПВХЗ с нейните скромни възможности и какъв ще бъде резултатът.

15 май 1944 г. В 13,07 и 14, 10 ч едномоторни изстребителни самолети на противника бомбардират и обстрелват гр. Охрид. Пуснати са 12 бомби по 250 кг. От пряко попадение е разрушена една необитаема сграда. Ранени са 3 души. Загиват 2 германски войници. Обхванато от паника, населението се евакуира доброволно.²³²

18 май. Между 11,45 и 14,00 ч при завръщането си от Румъния бомбардировачи на противника се освобождават от останалия им бомбен товар в района на няколко селища. Бомби падат в нивите край с. Куле махала, Ломско. При бомбардировката над с. Долни Воден, Асеновградско, загиват 3 души. На 500-600 м от с. Чепеларе избухват 8 бомби. Двама души загиват при бомбардировката на с. Вълково, Драмско. При гара Дойренци, Ловешко, падат по 10 бомби. Бомби падат край с. Щоково, Демирхисарско, Нареченски бани и полето край Калофер.

Над страната долитат и падат няколко явно тежко засегнати над Румъния противникови самолети. Една „летища крепост“ се разбива при с. Костелево, Врачанско, а други два самолета – при гара Бърдарски геран, Белослатинско, и при Прилеп. Един изстре-

07,30 ч са стоварени и частите от морския десант. До вечерта на първия ден е създаден плацдарм с дълбочина от 2 до 9 км. Десантират 156 хил. души и 500 танка.

Откриването на Втория фронт, дошло след дълго протакане от страна на САЩ и Англия, не намалява въздушната дейност на съюзниците над Балканите. На 9 юни в 2,32 ч е бомбардиран Ниш. Пуснати са 100 бомби, които падат в района на гарата и артилсрийските казарми.²³⁷ Изненадващото при това нападение е, че отделни самолети летят на малка височина, докато основните ята летят на голяма височина. Това повишава ефекта на бомбардировката, тъй като по-високо летящите самолети не са „уловени“ от пв отбрана.

На 10 юни 1944 г. противников самолет обстрелва жп линията източно от Нишка баня, между гарите Кичево и Просек. В района на с. Грълска падина, Неделишка община, се разбива самолет на противника.²³⁸ На следващия ден при завръщането си от Румъния самолети бомбардират крайните квартали на гр. Русе. Вероятната цел на нападението е немската ПВ батарея, охраняваща моста на р. Дунав и бензиновите складове на пристанището. Пуснати са 100 бомби. Една от тях пада във фабрика „Хифа“, а друга в двора на болницата. По ул. „Неофит Рилски“ има 3 бомбени попадения. Разрушени са 3 къщи. Бомби падат и в двора на фабрика „Петролна индустрия“. Разрушен е склад за захар, където се съхраняват 12 хил. тона. Изгарят хиляда тона. Загиват 3 жени и 2 деца. Прелитащите над страната бомбардировачи пускат бомби над с. Веселина, Разградско, при гара Самуил. Бомби са пуснати и над селата Желязковец и Църквино, Разградско, в нивите на с. Помощица, в с. Гагово, Поповско, с. Царева ливада, в лозята на Сухиндол, Павликенско, с. Новаченс, Плевенско, с. Дяково, Свишовско. В землището на Лясковец и Горна Оряховица избухват 4 бомби. Край с. Черешовица, Берковско, падат, но не избухват 9 бомби. Три бомби са хвърлени на 3 км южно от В. Търново в р. Янтра. Между Фердинанд и Бойчиновци в нивите падат 17 бомби. Бомбардирани са още селата Върбица, Плевенско, Драгани и Гайтане, Габровско. При последните две села бомбите падат в нивите край тях.

Въздушен бой се води над Драгоман, Габрово, Ботевград, с. Люга и Витиня. Орлякът на Стоян Стоянов излита два пъти, като при първото излитане няма контакт с противника. Свалени да няколко „летащи крепости“: по една в района на Радомир, с. Петокладенци, Свищовско, с. Долно Абланово, Русенско, Русе, с. Шатрово, с. Лозно, Кюстендилско. При с. Горна Кремена, Врачанско, пада „летаща крепост“, свалена от подпоручик Марин Ангелов Цветков. Една „крепост“ се разбива при гр. Сопот. Два изстребителя „Лайтинг“ падат при с. Друган, Радомирско, а един двумоторен бомбардировач – при Ботевград.

От излетелите румънски изстребители 5 падат при с. Литавково, гр. Етрополе, Радомир, с. Рогозина и Витиня. Пилотите им се спасяват с парашути. Един германски изстребител каца принудително край Ботевград, а български изстребител – при с. Овчеполци, Пазарджишко. Подпоручик Иван Нешев Бонев скача с парашут, но той не се отваря и Бонев загива.²³⁹ Съществуват съмнения, че летецът е прострелян от противника във въздуха, когато напуска самолета си и поради това не е могъл да задейства парашута.²⁴⁰

През нощта противникови самолети падат между с. Криводол и Сталийска махала, Ломско, и при с. Тишевица, северно от Мездра.²⁴¹

На 12 юни 1944 г. около 1,50 ч три групи от по 15-20 бомбардировача атакуват и бомбардират от височина 1500 м летище Карлово. Летището е осветено с ракети. Пуснати са 100 разрушителни и много запалителни бомби. Самолетите обстрелват района на летището с бордовите си оръжия. Унищожени са 8 базирани на летището самолета, 5 самолета получават тежки повреди, а 3 – по-леки. Има 30 убити военнослужещи и 72 ранени.

През същата нощ при с. Криводол, Ломско, пада един бомбардировач. Четири души от екипажа изгарят заедно с отломките на самолета.²⁴²

На 13 юни между 2,35 и 3,15 ч на 4 км западно от с. Шабла прелита самолет пуска 2 бомби. Направените от тях кратери имат диаметър 5 м и дълбочина 3,50 м. От падналите на 300 м западно от с. Нейково, Ваклянска община 2 бомби са изпочупени

всички прозорци в селото. През същата нощ над Пловдив прелитаци самолети разпръсват позиви.

Сутринта на 14 юни в 9,34 ч над Охрид прелитат 4 „спитфайера”. * При прелитането си „спитфайерите” пускат две бомби над казармите, две на шосето от Битоля за Охрид, 2 в езерото и 2 в града. Убити са един пожарникар и едно момиче. Ранена е една жена.²⁴³

На 14 юни между 23,00 и 23,10 ч е бомбардиран Ниш. 10-12 леки и тежки бомбардировача осветяват града с ракети и пускат 100 разрушителни бомби. Засегнат е районът на гарата и югозападно от нея, гребенът Бубоня, районът на окопите – 300 м южно от щаба на 66-ти пехотен полк. Убит е адютантът на полка и са ранени един подофицер и един войник. В циганската махала пада само една бомба, но поради пренаселените паянтови жилища тук пораженията са най-големи.²⁴⁴

В 6,35 ч на 17 юни 10 самолета с „бръснепц” полет нападат и обстрелват с картечници трудовашките лагери в Либетли и Канели (села в Гърция).

На 20 юни изстребител „Спитфайер” обстрелват гарата на Прилеп. Убит е един български войник и са ранени 2 български и 1 германски. На гара Даме Груев при обстрел от въздуха загиват машинист и огняр.

На 22 юни противникови самолети обстрелват автомобили по шосето за гр. Прилеп и повреждат 2 от тях.²⁴⁵

Активните и останали ненаказани действия на отделни противникови самолети – изстребител, тръгнаха на „свободен лов”, показват ясно установеното превъзходство над българската и германската ПВ защита.

23 юни 1944 г. След бомбардиране на Гюргево против-

* „Спитфайер” - основен изстребител на английските ВВС. Конструктор - Р.Митчел. Двигател “Мерлин-45” с 1185 к.с. Скорост - 385 км/ч. Тегло - 3 тона. Далечина на полета - 770 км. Въоръжение - 8 картечници 7,69 мм.

“Спитфайер-ХСС” Двигател “Ролс Ройс - Грифон - II VC”. Мощност 2000 к.с. Скорост - 635 км/ч. Таван - 11 хил.м. Въоръжение 2 оръдия 20 мм и 4 карт. 7,93 мм.

никови самолети летят над гр. Русе и около 9,50 ч пускат над града 20 запалителни бомби. Бомбени попадения има около Захарната фабрика, гара Изток и батареите на противовъздушната артилерия. По време на бомбардировката самолетите обстрелват плаващите по р. Дунав кораби. В нивите край с. Остров, Оряховско, са пуснати 30 запалителни бомби. Със запалителни бомби е бомбардиран и гр. Ниш. Засегнати са жп гарата, кварталът източно от манастира „Св. Панталеймон“, летището и гара Поповец. Жертви няма. Повредена е жп линията. Възникват много пожари. Бомби със закъснител са пуснати в нивите западно от корпусната болница и на летището. Срещу противника излита 3/6 изстребителен орляк от Божурище с 15 машини Ме-109. От летище Върба излита един орляк. При това първо излитане не е установен контакт с противника. Изстребителите кацат в 9,55 ч. Около 10,25 ч противниковата формация се завръща от Румъния. Отново излитат 11 изстребителя. Въздушен бой се води над Брезник, Бабушница, Хайредин, Бойчиновци и Фердинанд. Подофицерът Т. Христов от 3/6 орляк успява да запали двигателите на една „летяща крепост“, но самият той е принуден да кацне. Поручик Стоян Стоянов засяга тежко друга „крепост“. Самолет на противника се разбива западно от Скопие. Около 10,30 ч една видимо тежко повредена „крепост“ прелита над летище Карлово. Началникът на изстребителната школа заповядва да излетят седем Ме-109. „Крепостта“ е свалена и се разбива 2 км югоизточно от с. Отец Паисиево, Карловско. При падането си тя убива трима селяни и тежко ранява други трима.²⁴⁶ По-късно се установява, че жертвите са 7: Лалка Тодорова Дуралийска (9 месечна), Шона Денкова Дуралийска, Денко Тодоров Дуралийски, Димитър Георгиев Дуралийски, Тодора Димова Дуралийска, Мипа Ненова Дуралийска и Нона Ненова Дуралийска. Тази въздушна псевдопобеда струва скъпо на българските изстребители. След 5 дни противникът ще нанесе тежък отмъстителен удар върху летище Карлово.

По време на въздушния бой се проявяват летците поручик Борис Дамев, Евгени Тончев, Тошо Христов и подофицерът Цветко Загорски.

На 24 юни между 10,00 и 12,00 ч на връщане от Румъния над страната прелитат отделни групи бомбардировачи. Като по традиция те имат „икономисан“ бомбен товар и за българските обекти. В северната част на Казашлък, в махалата Тюлбето падат 6 бомби. Жертви няма. Бомби падат в с. Ботево, Видинско, с. Ракево, Врачанско, край гр. Сопот в Средна гора, с. Дъскот, В. Търновско, северно от с. Бара, Севлиевско, в нивите на с. Стамболово, В. Търновско, над махалата Кръстевци, Еленско. На 400 м от с. Генерал Лазарово експлодират 7 бомби. Други 7 падат в нивите на с. Алфатар. Над с. Радомирци, Луковитско, от прелитащ самолет е изсипан в голямо количество бял лютив прах. Не са открити документи, които да се спират върху този факт по-подробно и да търсят някакво обяснение.

Въздушен бой се води над Вакарел, Ихтиман, Брезник и Самоков. От противниковите самолети има свалени при с. Доспей махала, Самоковско, при в. Богдан, между Неготин и Криволак, на 4 км източно от с. Стрелча, при с. Коларево, Тутраканско, с. Попина, Силистренско. Четири самолета падат при с. Полковник Тошково, а една „крепост“ пада почти в центъра на Самоков. Тя е свалена при атаката на поручик Стоянов, подпоручик Михаил Узунов и подофицерът Кирил Стоянов.²⁴⁷

Българските загуби в този въздушен бой се дължат на неочакваната атака на 40 лайтинга. Загива фелдфебелът Цветко Марков Загорски, който до този момент е успял да свали един изстребител. Самолетът му се разбива между селата Априлово и Гайтанево, Новоселско. Поручик Христо Кръстев, макар и ранен, успява да се спаси, като скача с парашут. Самолетът му се разбива край Ихтиман. Подпоручик Михаил Койчев Банов каца принудително при с. Черньово, Ихтиманско, а друг български изстребител каца при с. Раховица, Севлиевско. Подпоручик Тодор Розев се приземява с парашут между селата Радуил и Долна Баня, Самоковско. Спасява се като по чудо. Кабината на самолета е смачкани той успява да се измъкне от нея в последния момент при падането на самолета.

На 25 юни в 10,20 ч 4 английски изстребители бомбардират Охрид. Пуснати са 8 бомби. Засегната е гарата. Убит е един

войник, а друг е ранен.

За да се събират своевременно частите на свалените противникови самолети, на 27 юни 1944 г. началник щаба на Въздушни войски назначава събирателни комисии от най-близките летищни комендантства.²⁴⁸ Въпреки взетите мерки не всичко може да се събере. И днес (2008 г.) мнозина съхраняват в домовете си разни дребни „сувенири“ от падналите „летящи крепости“ и изстребители: слушалки от радиостанции, парчета от бронирани жилетки, бордови часовници и други уреди, карти, парченца метал, гилзи и др.

На 28 юни около обяд над карловското летище долитат бомбардировачи, за да извършат отмъстителна бомбардировка във връзка със свалената няколко дни преди това търпяща бедствие „летяща крепост“. На летището се изсипват няколко десетки бомби. Общо с първата бомбардировка – около 350 тона. На практика летището е разрушено.²⁴⁹ Убит е един офицер и 6 техници. Ранени са 6 техници. Разрушени са 3, а повредени 6 изстребителя. Ето как описва бомбардировката един очевидец: „...Сега летището се виждаше като на длан. От самолетите се откъсваха черни точки и там, където паднеха, се вдигаха облачета прах като от едра градушка на суха земя. След няколко минути облачетата се съединиха в непрогледен пласт прах и дим. Гърмът на взривовете приличаше на непрекъснато буботене, сред което едва си пробиваше път злото тракане на картечниците. Сега самолетите прекратиха бомбардировката и започнаха преследване на бягащите войници. Те се спускаха с вой надолу и дългите откоси застигаха без разлика и войници и овчари, и жътвари. Стреляха даже по добитъка.“²⁵⁰ Бомби са пуснати над Иганово и Сопот. Общо около 63 бомби от малък калибър. Убити са 5 души, 10 са ранени. Единични бомби са хвърлени над няколко ломски села. Въздушен бой се води над Оряхово и Лом. В околностите на Перник са открити хвърлени от самолетите взривни играчки.

29 юни, 1,40 ч. Бомбардиран с гр. Русе. Пуснати са 100 разрушителни и малък брой запалителни бомби. Бомбите падат главно в североизточни край на града. Убити са 2 души и 3 са ранени. Разрушени са 6 къщи. Прекъсната е железопътна линия.²⁵¹

На 30 юни в 17,00 ч четири спитфайера с бърснещ полет атакуват летище Скопие. Западен е един германски самолет в момент на кацане. Загиват 3 членове на екипажа. Същите самолети обстрелват и работещите в градината към скопския затвор, при което загиват 2 души и са ранени други двама. Развишнелите се спитфайери атакуват всички гари по пътя си, като на 2 км югозападно от Велес подпалват германската композиция с бензин.²⁵²

3 юли. Около 800 самолета прелитат над България и бомбардират Слатина, Букурещ и Гюргево. Завръщането на формацията е между 11,53 и 13,35 ч. В Русе на ул. „Доростол” и ул. „Алеите” падат 2 голямокалибрени бомби. Разрушени са 4 къщи. Бомби падат в района на германската тежка пв батарея до новото гробище. Според показанията на един от пленените пилоти целта на тази бомбардировка била някакъв германски лагер.²⁵³ Жертви сред населението няма. При с. Шалтиково, Кулско, източно от селото са пуснати 11 бомби. Край с. Чупрене падат 8 бомби, две от които улучват моста и прекъсват жи линията.

Въздушен бой се води над Оряхово и Свищов. При с. Мадан, Фердинандско, на 4 км от селото пада едн „летяща крепост”. Друга е свалена в лозята на 5-6 км югоизточно от Русе. Сред развалините ѝ е забелязан разкъсан труп. На 7-8 км северно от с. Люта, Фердинандско, пада „летяща крепост”, която при контакта си със земята започва да се влечи по нея около 80 м, при което убива един мъж, две жени и два чифта волове.²⁵⁴

В периода 25 юни – 3 юли нощните полети на противника са почти непрекъснати. За тези няколко денонощия само едно от германските нощни изстребителни ята има 33 излитания с общ престой във въздуха 80 часа. Нощните германски изстребители излитат от румънски летища и от летището при Телиш и за посочения период свалят 4 бомбардировача на противника.²⁵⁵ Противникът продължава да лети като на парад, без да се съобразява с понесените минимални загуби.

Към 11,31 ч на 4 юли 1944 г. четири спитфайера обстрелват гара Райко Жинзифово. Има много ранени. На 9 юли прелитащи

самолети пускат една бомба над с. Вълчедръм, Ломско, но тя не избухва. Около 9,00 ч два спитфайера обстрелват гара Прилеп. Жертви няма. При с. Плетвар на 12 км източно от Прилеп самолети обстрелват германска колона. Ранен е един полицаи. Все по същото време, към 9,03 ч е обстрелван и влакът от Веслес за Градско. Ранени са 2 души, а изскочилата под налягане пара от пробития котел на локомотива обгаря машиниста. В 16,43 ч по шосето Скопие – Тетово със стрелба от въздуха е убит един войник от щаба на 8-ми пограничен участък, а един гражданин е ранен. На 11 юли спитфайери атакуват влак между Качаник и Скопие. Убит е един германски войник и са ранени 13 италиански военнопленници. На 14 юли в 11,00 ч противникови самолети обстрелват гара Полковник Дрангов. Повреден е един локомотив.

15 юли. Над ломското пристанище са пуснати две бомби. Други избухват при с. Остров, Оряховско, край с. Балотичане, Белоградчишко, между Разград махала Калугер махала, Ломско. Край с. Воднянци, Ломско избухват 10 бомби. Няколко бомби паат край с. Камена Рикса, Фердинандско, и с. Ружинци, Белоградчишко. Позиви на румънски език са разпръснати над с. Смърдан, Видинско.

През нощта на 16 срещу 17 юли противников самолет прелита северно от София, достига Карлово, прави завой и се завръща през Самоков. По всяка вероятност задачата му е била да се провери състоянието на бомбардираното карловско летище.²⁵⁶

На 22 юли в 8,26 ч 1000 самолета минават 108 км югоизточно от Дубровник над морето и към 8,55 ч летят над района Шкодра – Тирана с цел Румъния. Завръщането на самолетите е към 11,12 ч до 13,40 ч в посока Оряхово – Берковица – Качаник – Шкодра. Група от 10-12 самолета се отклонява североизточно от София и лети над Панагюрище – Карлово – Трявна – Търново – Русе – Румъния. Втора група от 10 самолета се отклонява северно от София и лети: Вакарел – Панагюрище – Карлово – Габрово – Търново – Русе – Румъния. При полета си над българ-ската територия самолетите пускат две бомби на 400 м от гара Бойчиновци. На 300 м от пристанището на с. Долни Цибър

избухват 3 бомби. В околностите на Оряхово са пуснати 3 бомби, а южно от с. Брегово – една бомба. При с. Горна Гпойница самолетите обстрелват селяни, работещи на полето. Бомби избухват на 3 км от с. Згалево, Плевенско. При гара Бухьовци и с. Хърлец, Оряховско, падат 5 бомби. Десет бомби се взривяват в землището на с. Дебели лаг, Радомирско. Ранена е една жена.

През този ден въздушен бой се води над Брезник, Трън и Кошарево.²⁵⁷ В него участват 3/6 орляк от Божурище с 10 Ме-109 и 6 самолета от германския орляк на летище Върба. 3/6 орляк излита в 12,10 ч. Противникът е открит над Пирот. Това е група от 60-70 бомбардировача, охранявани от лайтинги. От командното място не е разрешено да се атакува групата, а да се обърне вниманието на два бомбардировача, които се промъкват към Сливница. В боя подпоручик Петър Ангелов Бочев сваля един бомбардировач, югозападно от Пирот. Подпоручик Марин Ангелов Цветков улучва и тежко засяга друга „летища крепост“. Принудително, с прибран колесник, „по корем“, каца подофицерът Димитър Рачев Сомов. Орлякът каца на летище Божурище в 13,20 ч. Германският орляк не влиза в бой с противника. Противовъздушната артилерия на позиция край Перник засяга една „летища крепост“. По време на стрелбата на ПВ артилерия парче от снаряд убива една жена от с. Княжево, Софийско.²⁵⁸

Зачестилите нападения на противниковите самолети над влакови композиции влошава положението, особено на жп линията Ниш – Солун. На 22 юли Щабът на войската нарежда на командира на 5-та армия да подсили отбраната на тази линия с ПВ взводове, въоръжени с картечници „Хочкис“. От 8-ми, 9-ти, 15-ти, 23-ти и 27-ми пехотен полк са формирани 6 взвода. След мобилизирането им те са изпратени за Весел и Скопис. Влизат в подчинение на новоназначен батареен командир. Тези тежки взводове не могат да „покрият“ застрашените участъци от жп линиите, затова се привличат самостоятелни пв взводове от Скопис, въоръжени с 2,2 см ПВ оръдия. Картечниците и оръдията се монтират на открити жп платформи, като обикновено платформите се закачат на „опашката“ на влака.²⁵⁹

През юли 1944 г. в Щаба на войските се получават сведе-

ния, че англо-американските въздушни сили ползват летища на съветска територия.²⁶⁰ Така е повишена ефективността на действията на съюзническата авиация на Балканите, което от своя страна влошава въздушната обстановка над страната.

На 26 юли продължават набезите на противниковите изстребители. Нападнат е един санитарен влак, повреден е локомотивът. Ранени са 2 войници. В пътническия влак София – Скопие са убити машинистът и 2 войници, а 20 души са ранени. При нападенето на друг влак загиват 11 и са ранени 30 пътници. На гара Генерал Лист е убит един железничар, а 3 локомотива получават повреди.

28 юли. 1000 бомбардировача бомбардират обекти в Румъния. Самолетите се завръщат в посока Оряхово – Берковица – Лясковец – Прищина – Шкодра. Над Лом са пуснати 7 бомби. Разрушен е хосел „Солун“, няколко къщи и френският паметник срещу хотела. Ранени са 3 души. В полето край с. Синаговци, Видинско, падат 10 бомби.²⁶¹ Във въздушен бой летецът изстребител подпоручик Тодор Розев сваля една летяща крепост и един изстребител, който се разбива в района на Враца. Поручик Стоянов сваля друг изстребител. На територията на страната пада и засегнатата във въздушен бой над румънска територия „летящ крепост“.²⁶²

На 30 юли около полунощ самолети на противника минируют р. Дунав в района на Видин, Лом, Оряхово, Сомовит, Белене, Свищов и Русе. Няколко мини избухват при самото миниране. Самолетите обстрелват Свищов и гарата на града. Обстрелван е и гр. Лом. На пуснатите мини при Козлодуй се натъква германски шлеп, който потъва.²⁶³

През юли над страната летят общо около 7465 самолета в 323 единични (6 дневни и 317 нощни) и 30 групови (25 дневни и 5 нощни) полета. За минирането на р. Дунав противникът предприема 35 нощни полета. Груповите полети са от 5 до 1000 самолета. Всички самолети излитат от летища в Южна Италия и оттам летят в източна и североизточна посока.²⁶⁴

На 1 август 1944 г. на летищата в Италия съюзниците имат около 1500 американски „летящи крепости“ – „Либърейтър“ и

Б-17 „Флаинг Фортрес“, около 800 американски изстребители „Лайтинг“, „Тъндърболт“, „Мустанг“ и „Митчел“, около 180 английски нощни бомбардировача – двумоторните „Бристол Бленхайм“ и „Викерс Уелингтън“ и четиримоторните „Ланкастър“ и „Халифакс“, както и около 40 изстребителя „Спитфайер“. Едни и същи екипажи летят всеки ден в продължение на 3-4 дни, без да се обръща внимание на продължителността на полетите и натрупваната умора. Американските екипажи продължават да действат само денем, а английските – предимно нощем.

На 10 август около 01,00 ч в района на с. Чорлево, Ломско, пада двумоторен английски бомбардировач. Друг се разбива на 500 м източно от с. Долно Линово, Ломско. Открити са 5 трупа. През деня след получаване на съобщение за появата на противникови самолети 3/6 орляк излита от летище Божурище между 10,25 и 10,28 ч с 15 самолета Ме-109. от летище Ниш излита германското. Излетелите изстребители се насочват към района южно от Лом. Тук противникът е открит и се завързва въздушен бой. Над района на Пирот командирът на орляка капитан Кръстю Атанасов подпалва двата леви мотора на една „летища крепост“. Тя е атакувана и от подпоручик Бочев, пламват и десните ѝ мотори и се разбива в района на Нишки бани. Един бомбардировач пада при с. Петокладенци, Свищовско, а друг се разбива на колодрума на гр. Плевен. Между селата Живовци и Горно Церовене, Фердинандско, бомбардировачите пускат 6 бомби.

На 11 август в 02,00 ч противников бомбардировач лети над р. Искър и пуска в реката близо до с. Койнаре 6 тънкостенни цилиндрични мини от неизвестен тип с помощта на ленени парашути с диаметър 2 метра. Мините на избухват.²⁶⁵

17 август 1944 г. Времето в слънчево, удобно за бомбардирване. Противникът не закъснява. В 9,08 ч под тревога излита 3/6 орляк от Божурище с 16 самолета. Каца без да е осъществил контакт с противника. В 11,55 ч орлякът отново е във въздуха с 15 самолета. Достига района на Петрохан и открива група от 20 „крепости“. Изстребителите ги атакуват и успяват да засегнат тежко 5 от тях. Въздушният бой продължава до Враня. Орлякът каца на летище Божурище в 13,35 ч. В този бой се проявява

капитан Кръстю Атанасов, който от 9 август е командир на 3/6 орляк. Според тогавашните разбирания той е твърде възрастен за летец-изтребител – около 40-годишен. Смело и с умение в боя участват още подпоручик Марин Цветков, подпоручик Петър Бочев и Йордан Фердинандов. Противникови бомбардировачи са свалени при с. Лик, Врачанско, Костенци, Берковско, Расово, Ломско, Гложене, Оряховско, с. Липница, Ботевградско, Кошарево, Брезнишко, Жостово, Скопско (самолетът пада на една сграда) и при с. Сталач.

На 18 август 7 самолета бомбардират пристанището на Лом, като пускат 26 бомби, от които едва не се взривява. Тежко ранени са 3 души и леко ранени – 3. Разрушени са 9 постройки и казармата на митницата. Повредени са водопроводът, електрозахранването и телефонната мрежа. На територията на страната падат 3 „летящи крепости“: в района на с. Игнатица, Врачанско, в района на с. Ботево, Оряховско, и между селата Бели бряг, Фердинандско, и Долна Гнойница, Оряховско. Същия ден германските изтребители от летище Върба се предислоцират на летище Ниш. Това е не само във връзка с активизиращата се дейност на противника в този района, но и с германските планове за понататъшните действия на Балканите. Като резултат въздушната защита на София е отслабена, но стара е истината, че „всеки дърпа чергата към себе си“.

На 21 август бомбардировачи, долетели откъм Шкодра – Нови пазар бомбардират Ниш в 9,10 ч. На летището изгаря хангар с 6 самолета. На 1 км от града хвърква във въздуха муниционен склад. Самолетите пускат общо 800 малокалибрени бомби.²⁶⁶ Загиват потупей юнкер и един войник. Ранени са 3 души.

26 август. Група от 40 бомбардировача и отделни изтребители са открити при завръщането им от Румъния в района на Бяла Слатина на височина 7 хил. м. Излетелите български изтребители завързват с тях въздушен бой в района на Враца. В този бой пилотът Стоян Стоянов започва да мисли, че неговият воден е противников самолет. Стоянов започва да прави най-различни резки и сложни маневри, за да избяга от него, за най-голямо учудване на водения пилот, който от своя страна прави всичко

възможно да се откъсне от своя водач. Явно над българските летци още тегне споменът за изненадата поднесена от „мустангите“.

През този ден противникови самолети падат между Владишки хан и гара Прибой, с. Връбница, северозападно от Групчин и един на километър от с. Нефела, Врачанско. Между 10,30 и 12,30 ч завръщащи се от Румъния бомбардировачи пускат бомби при с. Люта, Фердинандско, и с. Бели бряг, Фердинандско, а един явно търпящ бедствие бомбардировач пуска бомби над с. Чуковец.²⁶⁷

На 31 август американски самолет се разбива южно от с. Остров, Оряховско. Същия ден самолети обстрелват пътнически влак на гара Лакатник, при което са ранени 2 пътници.

1 септември. Формация от 100 бомбардировача напада Ниш. Засегната е казармата на 22-ро пв отделение. Убити са 5 и ранени 15 войници. Има много жертви и сред населението.²⁶⁸

Към 30 август 1944 г. българските военновъздушни сили разполагат само с 186 изправни самолета, и то от най-различни конструкции. От това число за изстребители могат да се използват около 72 самолета. Само настъпилите политически промени в страната предотвратяват възможността да се стигне до положението някой ден българската изстребителна авиация да не може да вдигне във въздуха нито един изстребител.

На 29 август шефът на британската военна мисия при партизаните от Втора родопска бригада „Васил Коларов“ майор Тейлър съобщава, че поради водените преговори в Кайро доставките на оръжие се отменят.²⁶⁹ Причините в действителност са други. Английските планове българското съпротивително движение да попадне под английско влияние и ръководство пропадат. Англия разбира, че оказаната помощ след войната няма да донесе очакваните политически лихви.